

כבש המזבח

בס' טעמא דקרא פ' תרומה כי יל"ע למה לא מנה הכתוב הכבש בכלי המשכן, ורש"י פי' מדכתיב ולא תעלה במעלות וגו' ואפשר דכבש לא היה מצוה לעשותו אלא כל פעם שהעמידו המזבח עשו לו כבש ואח"כ סתרוהו לכבש, ואפשר דאין כלל דינים ממה לעשותו ואפשר לעשותו גם מחול והעיקר שיעלו דרך כבש ולא דרך מעלות, ואע"ג דהכבש מעכב ומקדש, וגם יש בו דין לא תניף עליו ברזל, היינו משום שנטפל למזבח, ומ"מ י"ל שאין חיוב מה"ת איך לעשותו ובמקדש עשאוהו מאבנים כדתנן בפ"ג דמדות, [שוב ראיתי ברש"י זבחים פ"ז א' ומשחת את המזבח לרבות את הכבש וצ"ע מנ"ל דרשא זו דבגמרא לא נזכר על משיחה אלא על מה שמקדש וצ"ע] ע"כ.

ויש להעיר שהואיל והכבש היה חלק מהמזבח וגם היה מקדש, איך היה מותר לסתור אותו, והרי מי שסתור מהמקדש עובר על לא תעשו כן לד' אלקיכם, וגם אם היו סותרים אותו הרי היה החול מותר להדיט וגו' צ"ע קדושה שבו להיכן הלכה. ובתו' שבת צ"ד א' שכי' גבי חופר גומא וא"צ אלא לעפרה דהוי מלאכה שא"צ לגופה, משום שבמשכן לא חפרו לצורך עפר, ולכא' היו צריכים לחפור לצורך עשיית כבש. וע"ש בשפ"א.

מקבות שבנו בהם את המשכן

וכל היתדות למשכן ולחצר סביב נחשת/ ובסוף פ' תרומה (כ"ז י"ט) לכל כלי המשכן בכל עבדתו וכל יתדתיו וכל יתדת החצר נחשת, ופרש"י לכל כלי המשכן שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון מקבת לתקוע יתדות ועמודים. וצ"ע שבפ' ויקהל לא נזכר כאן גם כלי המשכן, וכי' לן רבנו הגר"ח קניבסקי ע"ז "למשכן כולל גם הכלים".

עוד צ"ע שבתחלת פ' פקודי ל"ח ונחשת התנופה כו' (ל) ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת מכבר הנחשת אשר לו ואת כל כלי המזבח, ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר ואת כל יתדת המשכן ואת כל יתדת החצר סביב, ולמה לא נזכר כאן שגם המקבות היו נחשת, ובלא"ה צ"ע עוד שהרי קרסים של יריעות האהל היו נחשת ולמה לא הוזכר שם.

החסירו לקרות בסוף פ' פקודי אם משלימים בשבת הבאה

מעשה שבשבת פ' ויקהל פקודי אחר שקראו ו' קרואים היה קטטה מי יסיים את החומש, ומתוך כך הלכו לביכ"נ אחר והמשיכו לקרות וביבהכ"נ הראשונה לא נשארו כי אם ה' אנשים בעלי הריב ועוזריהם, ובשבת הבא דנו שהרי אם החסירו לקרות הפרשה צריך להשלים בשבת הבאה, אם באופן זה צריך להשלים.

וד"ז נשאל מהר"ם מינץ בתשו' פ"ד והשיב שלא ישלימו מג' טעמים, חדא משום שרוב הצבור קראו בביבהכ"נ אחר, ועוד משום שאין קורין ג' פרשיות ועוד שאין קורין כאחד מב' חומשין. ומבוי שמעיקר הדין היה צריך לחזור גם על פרשת ויקהל וע"כ א"א משום שא"א לקרות ג' פרשיות וגם א"א להשלים רק פ' פקודי שאין תקנה לחצאין.

והנה ד' מהר"ם מינץ הובאו במג"א סי' קל"ה ס"ק ד' בקיצור וכי' "וה"ה אם התחילו ולא סיימו מחמת קטטה", ובשערי אפרים שער ז' סי"א כי דלא נתבאר אם קוראים בשבת השנית ממקום שהפסיקו או מתחלת הפרשה וכי' דנ"ל מתחלת הפרשה, וע"ש בפתחי שערים שלא מצינו שמתחילים לקרות אלא מתחלת פרשה ע"ש. ובאמת שהדבר מבואר להדי' בשו"ת מהר"ם מינץ הנ"ל שאמנם היה צריך להתחיל מתחילה וע"כ א"א משום שאין קוראים ג' פרשיות.

ומש"כ שם בפתחי שערים שלא מצינו שמתחילים לקרות אלא בתחלת הפרשה, טעם זה אינו מיושב במעשה זה, ש' שהרי בשבת הקודמת קראו פ' ויקהל ורק אחר שקראו ו' קרואים החסירו את סוף פ' פקודי ולמה צריך לחזור ולקרות מפ' ויקהל.

ומבואר שכל שהחסירו סוף הפרשה צריך לחזור ולקרותה מתחלה, וגם זה צ"ב שהרי כי הטעם משום שאין קורים ג' פרשיות כאחת, וממ"נ אם ב' פרשיות ויקהל פקודי נחשבות כב' פרשיות א"כ למה צריך להשלים גם פרשת ויקהל שכן קראו אותה ואם נחשבות לפרשה אחת שצריך להשלים מתחילה, למה בשבת הבאה חשיבי ג' פרשיות.

ובשו"ת יוסף אומץ להגאון חיד"א סי' י"ב כי דמה שמבואר שאם החסיר פסוק אחד צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות היינו דוקא קודם שהלכו הציבור לביתם אבל אחר שהלכו לביתם שוב א"צ להשלים ומשמע דה"ה שא"צ להשלים לשבת הבאה, ולכא' אינו כדי מהר"ם מינץ הנ"ל, שמבואר בדבריו שאם החסירו סוף פ' פקודי צריך להשלים.

וע"כ נ' שבאמת אם החסירו מקצת מפסוקי הפרשה א"צ להשלים, אבל באופן שהי' אצל מהר"ם הרי לא קראו אלא ו' קרואים, ותקנת הקריאה היא לקרות ז' קרואים, וי"ל דמשי"ה צריך להשלים, אבל מש"כ ביוסף אומץ איירי שקראו ז' קרואים אבל החסירו כמה פסוקים ובזה א"צ להשלים.

ולפ"ז אם לא קראו ז' קרואים לא קיימו תקנת קריאה וע"כ צריך לחזור מתחילת ויקהל כיון דהקריאה לא מהני.

ואמנם אילו היו קוראים מפטיר הרי קימ"ל דמפטיר עולה למנין, אבל הרי קודם שביעי הלכו לבית כנסת אחר ומתוך כך לא קראו גם את המפטיר, וע"כ חשיב שלא קיימו את הקריאה.

אך צ"ע אם קראו את כל הפרשה ורק טעו וקראו רק ו' קרואים וגם לא קראו מפטיר אטו צריך להשלים בשבת הבאה וצ"ע.

וע"ע בצה"ל מגילה סי' ל"ג וע' מ"ב סי' קל"ה ס"ק ז' שיש חולקים וסוברים שמשלימים גם ג' פרשיות וגם יש סוברים שמשלימים מב' חומשים כאחד.

קו' הגרע"א שישברו עצם ע"י גוי [פרשת החודש]

בחולין י"א א' מר בריה דרבינא אמר אתיא משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמר' זיל בתר רובא, ממאי דלמא דמנח גומרתא עליה וקלי ליה ובדיק ליה דתניא המחנתך בגידים והשורף בעצמות אין בו משם שבירת עצם.

והגרע"א בתשו' ח"ב סי' קל"ב הק' שאפשר לשבור עצם הראש ע"י גוי, ועיי' יוכלו לבדוק אם הוא טריפה, והנה יש שהעירו ע"ד הגרע"א שא"כ נמצא שא"א לקיים מצות ק"פ אלא עם גוי שישבור את עצמות הראש, וא"כ יש לדון אם אפשר שיש מצוה שא"א לקיימה ע"י ישראל לבד אלא רק בצירוף של גוי.

ובראש השנה כ"ב ב' בראשונה היו משיאין משואות כו' ומבואר בגמ' שבשבת א"א לעשות משואות, ועיי' לא עשו משואות כשעיברו את החודש. וצ"ל דא"א ע"י נכרי משום אמירה לנכרי שבות, ויש לדון עוד שהרי עיקר המצוה לעשות משואות הרי יש בה קיום מצוה דאורייתא, ע' ברמב"ם פ"א מהל' קידוה"ח ה"ז מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החדש, וישלחו ויודיעו את שאר העם באיזה יום הוא ראש חדש כדי שידעו באיזה יום הן המועדות שנאמר אשר תקראו אותם מקראי קדש ונאמר ושמרת את החקקה הזאת למועדה, ומבואר שיש מ"ע מה"ת להודיע לעם מתי נעשה ר"ח, ונלמד זאת מהפסוק אשר תקראו אתם מקראי קדש, ויש לדון שהרי המצות ניתנו לישראל והאם משכח"ל מצוה שא"א לעשותה אלא בשיתוף עם גוי, ויתכן שכל מצוה צריך שתהא ראויה לעשותה ע"י ישראל, וכיון שעשית המשואות יש בה מצוה א"א שיהיו כמה פעמים בשנה שא"א לעשותם אלא ע"י גוי, ועיי' הוצרכו לתקן שאם חל בשבת יעשו במוצ"ש, ומתוך כך תיקנו שכשהחודש מעובר אין עושים משואות. ועיי' צה"ל ר"ה י"ג.

בקו' הגרע"א שישברו עצם ע"י קטן

הנה הגרע"א כי שאפשר לשבור העצם ע"י גוי או קטן, וצ"ע איך אפשר לשבור ע"י קטן והרי יש לאו דלא תאכילום שאסור ליתן לקטן לעבור עבירה, כמבואר ביבמות קי"ד א' לא תאכילום כי שקץ הם לא תאכילום להזהיר הגדולים על הקטנים מאי לאו דאמר להו לא תאכלו לא דלא ליספו ליה בידים, ת"ש כל נפש מכם לא תאכל דם להזהיר הגדולים על הקטנים כו' דלא ליספו להו בידים ת"ש אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים כו' דלא ליטמו להו בידים כו', ובשו"ע או"ח שמ"ג מבואר שאסור ליתן לקטן כל דבר איסור, ובב"י שם הביא מח' הראשונים אם איסור זה נוהג בכל האיסורים או רק בשרצים ודם וטומאת כהנים, ואולי כוונת הגרע"א להק' להסוברים שאין נוהג בכה"ת.

ובפסחים פ"ח א' בתוד"ה שה וא"ת והיאך מאכיל פסח שלא למנויו נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמר ב' חרש, ואור"י דהתם ילפי' מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אבל כה"ג דאיכא חנוך מצוה שריי', ולכא' מבואר שמשום מצוה אין איסור לא תאכילום, אבל בפשוטו אינו כן אלא כוונתם ע"פ ד' התה"ד סי' ס"ב שאיסור לא תאכילום הוא כדי שלא להרגיל הקטן לעבירה, ועיי' י"ל שכשעושה זאת כדי לחנכו לדבר מצוה אינו עובר ע"ז, אבל לצורך מצוה בעלמא שאינה לתועלת הקטן אין ראוי מד' התו' להתיר. למ"ד שמבעוד יום אפשר לשבור עצם.

ויל"ע למ"ד בפסחים דף פ"ג שמבעוד יום אפשר מה"ת לשבור ורק מדרבנן אסור משום גזירה א"כ אין ראוי. גם עיי' דף פ"ד שאם קולף מקום השבירה עד שאין שם כזית בשר אין לאו מה"ת רק שמא יפקע, אלא שרבינא אמר שם שבעצם הקולית שיש בתוך העצם מח כזית אסור וא"כ אפשר דה"נ בראש אסור.

שנים שישברו עצם בפסח

בחולין י"א א' מר בריה דרבינא אמר אתיא משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמר' זיל בתר רובא, ממאי דלמא דמנח גומרתא עליה וקלי ליה ובדיק ליה דתניא המחנתך בגידים והשורף בעצמות אין בו משם שבירת עצם. ובתו' הק' דמה יעשו בע"פ שחל בשבת, ות"י דמותר גם בשבת משום דהוי מלאכה שא"א לעשותה מע"ש.

והנה יש מקשים שהרי אפשר ששנים ישברו את העצם ושנים שעשו פטורים, כדילפי' בשבת צ"ג, וא"כ שפיר אפשר לבדוק את המח גם בפסח ע"י שנים ישברו את עצם הגולגולת, וע' במאסף דגל הצעירים שי"ל בפולין שח"א פלפל בזה, עיי' מה שיש סוברים שכל מקום שהכתוב הוא בלשון רבים אין פטור של שנים שעשו, והרי בכתוב נאמר ועצם לא תשברו בו, ולפ"ז א"ש קו' התו' שלענין שבת אפ"ל שיעשו גומרתא ע"י שנים, אבל לענין שבירת עצם בפסח דכתיב בלשון רבים ליתא לפטור זה.

וי"ל עוד עד"ז דהנה הרמב"ם בפ"ט מכלאים ה"ט כי י"וכן אם היה אחד יושב בעגלה ואחד מנהיג שניהן לוקין, ואפ"י מאה שהנהיגו כלאים כאחד כולם לוקין, ובשו"ת מהר"ם די בוטון סי' ס"ג עמד בזה אמאי רוכב ומנהיג כאחד חייבים שניהם ואמאי לא יהא פטור דשנים שעשו, וכ' דכיון שהם ב' סוגי מעשים ע"כ חייבים (וצ"ב), אלא שהק' בד' הרמב"ם דאפ"י מאה שהנהיגו חייבים והרי משמע דאירי בזה יכול וזה יכול, וכ' שם דק' לומר דפטור דשנים שעשו אינו אלא מכרת וחטאת ולא ממלקות, אולם הגרע"א בגליון על הרמב"ם בהל' שבת פ"א הט"ז נסתפק בזה אם פטור דשנים שעשו הוא גם ממלקות או דאינו אלא פטור מכרת וחטאת, וציון לד' הרמב"ם הנ"ל בהל' כלאים ותשו' מהר"ם די בוטון הנ"ל, וע' בס' מקור חיים בהגהות על שו"ע או"ח סי' רס"ו שכ' ג"כ ששנים שעשו אינו אלא פטור מקרבן ולא מלאו, והוכיח כן מהא דא"י בזבחים דף ק"ח ע"א גבי שחוטי חוץ דילפי' מקרא דשנים ששחטו בחוץ פטורים ושנים שהעלו בחוץ חייבים ולא נזכר שם כלל מפטור הנ"ל דשנים שעשו, ומוכח דפטור דשנים שעשו דילפי' בשבת אינו אלא לענין חטאת ולא לענין מלקות, ולזה איצטריך קרא בשחוט חוץ לפטור אף ממלקות, ולפ"ז א"ש שבכלאים אין פטור של שנים שעשו, ולפ"ז בשבירת עצם בפסח אין פטור של שנים שעשו. והנה בשו"ת הרשב"א ח"א סי' כ"ח כי שפטור דשנים שעשו לא נאמר אלא בשבת ולא בשאר איסורים, וכ"ה בפנ"י שבת דף צ"ג והוכיח כן מהא דשחוט חוץ, ולפ"ז י"ל ששנים שעשו הוא פטור גם מאיסור אבל כ"ז בשבת ולא בשאר איסורים, ולפ"ז ג"כ א"ש ד' הרמב"ם בהל' כלאים, וע' בדרך אמונה שם.

ולפ"ז מיושב שבאמת אם חל בשבת אפשר לשרוף ע"י גומרתא בשנים שעשו שאין בזה גם איסור, אבל לענין לאו דשבירת עצם בפסח א"א לעשות ע"י שנים, וזהו שהוכיחו דלא חיישי' לטריפה. ועיי' צה"ל פסחים סי' פ"ז.